

Η χρηματοδότηση της οικογενειακής επιχείρησης υπό το πρίσμα των ενωσιακών κανόνων περί ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων.

Βασίλειος Σ. Καραγιάννης, Δ.Ν. - Εντεταλμένος διδασκαλίας (Πάντειο Πανεπιστήμιο)
– Senior Associate KLC Law Firm

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το ενωσιακό δίκαιο περί ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων προβλέπει μια σειρά ευνοϊκών ρυθμίσεων υπέρ των Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ), οι οποίες μπορούν να εφαρμοσθούν έμμεσα στην οικογενειακή επιχείρηση λόγω του μεγέθους της. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερα σημαντικό εργαλείο χρηματοδότησης αποτελούν οι περιφερειακές ενισχύσεις. Εντούτοις, το εργαλείο αυτό, λόγω της παρούσας κρίσης χρέους παρουσιάζει σημαντικές καθυστερήσεις και απαιτεί στην ουσία επανεκκίνηση με την εξεύρεση και κινητοποίηση των αντίστοιχων πόρων.

Ι. Εισαγωγικά – εννοιολογικές οριοθετήσεις

Το ενωσιακό πλαίσιο ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων δεν διαθέτει ειδικούς κανόνες αναφερόμενους στην οικογενειακή επιχείρηση. Κατά πάγιο και διαχρονικό όμως τρόπο το πλαίσιο αυτό προβλέπει ειδικές διατάξεις για τις επονομαζόμενες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (εφεξής : «ΜΜΕ»)¹. Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι η οικογενειακή επιχείρηση θα εμπίπτει κατά κανόνα, λόγω του μεγέθους της, στην κατηγορία της ΜΜΕ² κατά την έννοια του ενωσιακού δικαίου, οι σχετικοί ειδικοί κανόνες θα μπορούν να τύχουν έμμεσης εφαρμογής σε αυτή. Αυτή είναι η πρώτη εννοιολογική οριοθέτηση της παρούσας παρέμβασης. Στο ίδιο πλαίσιο οριοθέτησης, με αρνητικό τρόπο, προσδιορίζεται ότι δεν αποτελεί αντικείμενο της παρέμβασης, λόγω της έκτασής της, η εξέταση των κανόνων που διέπουν την χρηματοδότηση της οικογενειακής επιχείρησης από πόρους διαρθρωτικών

¹ Βλ. Κανονισμό (ΕΚ) 70/2001 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87-88 της Συνθήκης ΕΚ στις κρατικές ενισχύσεις προς μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, ΕΕ L 10/13.1.2001, σελ. 33, Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 800/2008 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την κοινή αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της Συνθήκης (Γενικός κανονισμός απαλλαγής κατά κατηγορία), ΕΕ L 214/3, 9.8.2008, Παράρτημα Ι και Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 651/2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης, L 187/1, 26.6.2014, Παράρτημα Ι (εφεξής : ο νέος «Γενικός Απαλλακτικός Κανονισμός – «ΓΑΚ»).

² Βλ. ΓΑΚ, Παράρτημα Ι, άρθρο 2, σύμφωνα με το οποίο : «1. Η κατηγορία των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων («ΜΜΕ») αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. ευρώ. 2. Στην κατηγορία των ΜΜΕ, ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ευρώ. 3. Στην κατηγορία των ΜΜΕ, ως πολύ μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ. Ευρώ».

ταμείων της Ένωσης³, παρά το γεγονός ότι οι σχετικές ρυθμίσεις παρουσιάζουν ευθείες ή έμμεσες αναλογίες με το δίκαιο των κρατικών ενισχύσεων, ιδιαίτερα σε θέματα ανάκτησης παρανόμως καταβληθέντων ποσών επιχορήγησης⁴.

II. Η κρατική χρηματοδότηση της μικρής και μεσαίας επιχείρησης (ΜΜΕ) στο ενωσιακό σύστημα ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων.

α. Διαχρονικές οριοθετήσεις

Η έννοια της κρατικής ενισχύσεως είναι ευρύτερη της θετικής επιδοτήσεως και περιλαμβάνει κάθε μορφής κρατικά μέτρα, αποτιμητά σε χρήμα που είναι σε θέση να ελαφρύνουν ή να εξαλείψουν τις οικονομικές υποχρεώσεις που φέρει, υπό φυσιολογικές συνθήκες, η ωφελούμενη επιχείρηση⁵. Έτσι, στην έννοια των κρατικών ενισχύσεων περιλαμβάνονται, πέραν των επιδοτήσεων, κάθε είδους φοροαπαλλαγές⁶, απαλλαγές από ασφαλιστικές εισφορές, καθώς και κάθε απαλλαγή ή προνομιακή είσπραξη δημοσίων γενικά εσόδων, οφειλόμενων από επιχειρήσεις⁷. Σημειωτέον ότι, ενώ ο χαρακτηρισμός ενός μέτρου ως κρατική ενίσχυση προϋποθέτει την κινητοποίηση κρατικών πόρων, είναι δυνατό ακόμη και ιδιωτικές χρηματοδοτήσεις να εμπλέκουν μέτρα κρατικής ενίσχυσης, όταν αυτές λαμβάνονται χάριν κρατικής στήριξης. Έτσι, λ.χ. συνιστά μέτρο κρατικής ενίσχυσης, η παροχή κρατικής εγγύησης υπό προνομιακούς όρους ακόμη και εάν αυτή παρέχεται, ενόψει ιδιωτικής χρηματοδότησης (π.χ. από ιδιωτική εμπορική τράπεζα)⁸.

³ Βλ. Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1300/2013 σχετικά με το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1084/2006, ΕΕ L 347/281, 20.12.2013, Κανονισμό (ΕΕ) 1301/2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση» και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006, L 347/289, 20.12.2013 και Κανονισμό (ΕΕ) 1303/2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006, ΕΕ L 347/320, 20.12.2013.

⁴ Βλ. επί παραδείγματι άρθρο 30 Κανονισμού (ΕΚ) 1828/2006, για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, L 371/1, 27.12.2006.

⁵ ΔΕΕ, 15.3.1994, υποθ. C-387/92, *Banco Exterior de España*, Συλλ. Νομολ. 1994, σελ. I-877, σκέψη 13, ΔΕΕ, 8.11.2001, υποθ. C-143/99, *Adria Wien Pipeline*, Συλλ. Νομολ. 2001, σελ. I-8365, σκέψη 38 και ΔΕΕ, 23.3.2006, υποθ. C-237/04, *Enirisorse κατά Sotacarbo*, Συλλ. Νομολ. 2006, σελ. I-2843, σκέψη 42.

⁶ ΔΕΕ, 12.7.1973, υποθ. 70/72, *Επιτροπή κατά ΟΔΓ*, Συλλ. Νομολ. 1973, σελ. 813.

⁷ ΔΕΕ, 12.10.2000, υποθ. C-480/98, *Ισπανία κατά Επιτροπής* (υπόθεση «Magefesa»), Συλλ. Νομολ. 2000, σελ. I-8717, ΔΕΕ, 12.5.2005, υποθ. C-415/03, *Επιτροπή κατά Ελλάδας*, Συλλ. Νομολ. 2005, σελ. I-3875 και γενικώς για τις μορφές έμμεσων ενισχύσεων, **Κ. ΒΑΚΟΝ**, *European Union Law of State Aid*, Oxford, 2013, §§ 2.05, σελ. 22-24 με τις εκεί διαλαμβανόμενες αναφορές στη νομολογία και **Β. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ**, *Κρατικές Ενισχύσεις – Κοινοτική & Εθνική Ρύθμιση*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 17-21.

⁸ Πρβλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις κρατικές ενισχύσεις με τη μορφή εγγυήσεων, 2008/C 155/02, σημείο 1.2.

Κάθε κρατική ενίσχυση δεν απαγορεύεται. Έτσι, είναι δυνατό μια ενίσχυση να θεωρηθεί τελικώς συμβιβάσιμη με την ενιαία αγορά, είτε κατόπιν διαπιστωτικής απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (αυτοδικαίως συμβατές ενισχύσεις – άρθρο 107 παρ. 2 ΣΛΕΕ, *automatic compatibility*), είτε κατόπιν διαπλαστικής απόφασης του ίδιου ενωσιακού οργάνου (συμβιβάσιμες ενισχύσεις – άρθρο 107 παρ. 3 ΣΛΕΕ, *discretionary compatibility*). Βάσει του άρθρου 109 ΣΛΕΕ, οι εξαιρέσεις του άρθρου 107 παρ. 3 είναι δυνατό να εφαρμόζονται με ομαδοποιημένο τρόπο. Η μέθοδος αυτή της ομαδοποιημένης εξαίρεσης⁹ γενικεύθηκε με την εισαγωγή του Κανονισμού (ΕΚ) 800/2008 (Γενικός Απαλλακτικός Κανονισμός)¹⁰, ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό (ΕΕ) 651/2014 (νέος «ΓΑΚ»)¹¹. Οι ενισχύσεις προς τις ΜΜΕ εντάσσονται γενικά στο σύστημα της ομαδοποιημένης εξαίρεσης του ΓΑΚ. Σημειώνεται ότι το σύστημα των κανονισμών ομαδικής εξαίρεσης και, ιδιαίτερα το σύστημα των ΓΑΚ αποτελεί σημαντικό βήμα για την αποκέντρωση της εφαρμογής του δικαίου των κρατικών ενισχύσεων και συνιστά έμμεση «διάβρωση» (*erosion*) του αποκλειστικού χαρακτήρα της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την χορήγηση εξαιρέσεων, δεδομένου ότι οι ΓΑΚ ως Κανονισμοί τυγχάνουν άμεσης εφαρμογής (θετικής ή αρνητικής) από το εθνικά δικαστήρια¹².

β. Κανόνες για τις ΜΜΕ εκτός ΓΑΚ.

1.- Παροχή εγγυήσεων από το κράτος

Η νέα Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις εγγυήσεις περιέχει ειδικούς κανόνες για τις ΜΜΕ που αφορούν τόσο στην στοιχειοθέτηση της έννοιας της ενισχύσεως (α. 107 παρ. 1 ΣΛΕΕ), όσο και σε ότι αφορά στο διάφορο ενισχύσεως και το συμβιβάσιμο αυτών (α. 107 παρ. 3 ΣΛΕΕ). Προκαταρκτικά, θα πρέπει να τονιστεί ότι το κατά πόσο μια εγγύηση που παρέχεται από το κράτος συνιστά ή όχι κρατική ενίσχυση, θα πρέπει να εκτιμηθεί στο φως της εφαρμογής του επονομαζόμενου κριτηρίου του ιδιώτη επιχειρηματία – επενδυτή (Market Economy Investor Principle – MEIP)¹³. Στην περίπτωση που η εξεταζόμενη εγγύηση θα είχε χορηγηθεί υπό παρόμοιες συνθήκες στη συγκεκριμένη επιχείρηση από έναν ιδιώτη επενδυτή και επομένως δεν αποφέρει πλεονέκτημα στην ωφελούμενη επιχείρηση, η εγγύηση δεν συνιστά καν κρατική ενίσχυση. Στην περίπτωση των εγγυήσεων το αποφασιστικό κριτήριο για την εξέταση αυτής της προϋπόθεσης συνίσταται στην εισπραττόμενη από τον εγγυητή αμοιβή (*premium*) σε συνάρτηση πάντα με την πιστοληπτική ικανότητα και την εν γένει οικονομική θέση του υπέρ ου η εγγύηση. Θεσπίζοντας ένα πιο ευνοϊκό καθεστώς για τις ΜΜΕ, η Ανακοίνωση για τις εγγυήσεις¹⁴ εισάγει ειδικά σε σχέση με αυτές και σε συνάρτηση

⁹ Τους Κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής και τους Γενικούς Απαλλακτικούς Κανονισμούς που περιέχουν ως επί το πλείστον την ουσιαστική ρύθμιση εκδίδει η Επιτροπή βάσει του Εξουσιοδοτικού Κανονισμού του Συμβουλίου (enabling regulation), βλ. Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 994/98, ΕΕ L 142 της 14.5.1998, σ. 1, όπως έχει τροποποιηθεί από τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 733/2013, ΕΕ L 204 11 31.7.2013.

¹⁰ ΕΕ L 214/3, 9.8.2008

¹¹ ΕΕ L 187/1, 26.6.2014.

¹² Για την αμεσότητα εφαρμογής των κανονισμών ομαδικής απαλλαγής ως τέλειων πράξεων του παράγωγου δικαίου στο πεδίο κατ' αντιστοιχία των ενωσιακών κανόνων anti-trust, πρβλ. αντί άλλων Μ-Θ. ΜΑΡΙΝΟ, Η διανομή αυτοκινήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2005, σελ. 25-28.

¹³ Βλ. ΓΔΕΕ, 20.9.2012, υποθ. T-154/10, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλ. Νομολ. 2012, ηλεκτρονική δημοσίευση ECLI:EU:T:2012:452, σκέψη 90, επικυρωθείσα από ΔΕΕ, 3.4.2014, υποθ. C-559/12 P, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλ. Νομολ. 2014, ηλεκτρονική δημοσίευση ECLI:EU:C:2014:217.

¹⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις κρατικές

πάντα με την εκάστοτε πιστοληπτική τους ικανότητα ένα σύστημα προμηθειών ασφαλούς λιμένα (*safe harbor*). Τεκμαίρεται δηλαδή (οιονεί αμάχητα) ότι, εφόσον για την παρεχόμενη εγγύηση καταβάλλεται τουλάχιστον η προβλεπόμενη αμοιβή¹⁵, δεν υφίσταται στοιχείο κρατικής ενίσχυσης. Ας σημειωθεί ότι και στην αντίθετη περίπτωση (δηλαδή όταν η καταβαλλόμενη προμήθεια υπολείπεται του ορίου ασφαλούς λιμένα), το διάφορο ενισχύσεως θα υπολογισθεί με βάση αυτό το όριο¹⁶. Κατά τα λοιπά, στην περίπτωση που υφίσταται ενίσχυση, το συμβιβάσιμο αυτής θα κριθεί κατά τους επιμέρους ειδικούς κανόνες¹⁷. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή θα δέχεται εγγυήσεις μόνον εφόσον η κατάπτωσή τους συνδέεται συμβατικά με ειδικούς όρους, οι οποίοι μπορούν να φθάνουν μέχρι την υποχρεωτική κήρυξη πτώχευσης της δικαιούχου επιχείρησης ή άλλη παρόμοια διαδικασία. Οι όροι αυτοί θα πρέπει να συμφωνούνται μεταξύ των μερών, κατά το αρχικό στάδιο της χορήγησης. Σε περίπτωση που κάποιο κράτος μέλος θελήσει να θέσει διαφορετικούς όρους κατάπτωσης της εγγύησης από εκείνους που είχαν αρχικά συμφωνηθεί κατά το στάδιο της χορήγησης, η Επιτροπή θα θεωρήσει ότι η κατάπτωση της εγγύησης δημιουργεί νέα ενίσχυση η οποία πρέπει να κοινοποιηθεί βάσει του άρθρου 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ¹⁸.

2. – Οι νέοι κανόνες για την διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων

Οι κρατικές στηρίξεις για την διάσωση και αναδιάρθρωση των προβληματικών επιχειρήσεων (*entreprises en difficulté*) συνιστούν κατά κανόνα κρατικές ενισχύσεις (εμπίπτουν δηλαδή εννοιολογικά στο στοιχειοθετικό εύρος του άρθρου 107 παρ. 1 ΣΛΕΕ), αλλά είναι δυνατό – υπό ορισμένες προϋποθέσεις – να θεωρούνται συμβιβάσιμες με την ενιαία αγορά.

Βασική καινοτομία των νέων Κατευθυντήριων Γραμμών για την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων¹⁹ αποτελεί η δυνατότητα προσωρινής στήριξης αναδιάρθρωσης. Η προσωρινή στήριξη αναδιάρθρωσης λαμβάνει τη μορφή στήριξης της ρευστότητας με περιορισμούς ως προς το ύψος και τη διάρκεια, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δεκαοκτώ μήνες. Η δυνατότητα προσωρινής στήριξης παρέχεται μόνο στις ΜΜΕ και στις μικρές κρατικές επιχειρήσεις, με το σκεπτικό ότι αυτές αντιμετωπίζουν δεινότερες συνθήκες για την πρόσβαση στη χρηματοδότηση συγκριτικά με τις μεγάλες επιχειρήσεις²⁰. Ο προσδιορισμός της έννοιας της ΜΜΕ για τις ανάγκες της Ανακοίνωσης δεν γίνεται με αναφορά στον νέο ΓΑΚ, αλλά στην Σύσταση 2003/361/ΕΚ²¹, τούτο όμως δεν δημιουργεί εφαρμοστικά προβλήματα, δεδομένου ότι η έννοια της ΜΜΕ στα δύο κείμενα ταυτίζεται²². Ας σημειωθεί ακόμη ότι, υπό φυσιολογικές συνθήκες, οι ενισχύσεις για την

ενισχύσεις με τη μορφή εγγυήσεων (εφεξής : «η Ανακοίνωση για τις εγγυήσεις»), 2008/C 155/02.

¹⁵ Βλ. Ανακοίνωση για τις εγγυήσεις, ό.π., σημεία 3.3 και 3.5.

¹⁶ Βλ. Ανακοίνωση για τις εγγυήσεις, ό.π., σημεία 4.3 και 4.5

¹⁷ Βλ. Ανακοίνωση για τις εγγυήσεις, ό.π., σημείο 5.2

¹⁸ Βλ. Ανακοίνωση για τις εγγυήσεις, ό.π., σημείο 5.3

¹⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση μη χρηματοπιστωτικών προβληματικών επιχειρήσεων, 2014/C 249/01 (εφεξής : «Ανακοίνωση για τις προβληματικές επιχειρήσεις»).

²⁰ Βλ. Ανακοίνωση για τις προβληματικές επιχειρήσεις, παρ. 13

²¹ Βλ. ΕΕ L 124/36, 20.5.2003. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί παράδοξο, δεδομένου ότι ο νέος ΓΑΚ τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου 2014 (βλ. άρθρο 59 αυτού), ενώ η Ανακοίνωση για τις προβληματικές επιχειρήσεις την 1^η Αυγούστου 2014 (βλ. παρ. 135 αυτής).

²² Πρβλ. άρθρο 2 του Παραρτήματος της Σύστασης 2003/361/ΕΚ, ό.π. και άρθρο 2 του Παραρτήματος I του νέου ΓΑΚ

αναδιάρθρωση και τη διάσωση προβληματικών ΜΜΕ θα πρέπει να προβλέπονται υπό την μορφή καθεστώτων ενισχύσεων²³. Τούτο για λόγους προβλεψιμότητας και αποτροπής στρέβλωσης του ανταγωνισμού συνδεόμενου με ενδεχόμενο ηθικό κίνδυνο (*moral hazard*)²⁴.

γ. Η ρύθμιση του νέου ΓΑΚ γενικώς – κατηγορίες / προϋποθέσεις συμβιβάσιμων ενισχύσεων

1. – Προκαταρκτικές παρατηρήσεις – κοινά εφαρμοζόμενες διατάξεις

Η ένταξη στο πεδίο εφαρμογής του νέου ΓΑΚ συνεπάγεται ότι η περιλαμβανόμενη ενίσχυση θεωρείται συμβιβάσιμη με την ενιαία αγορά και απαλλάσσεται της υποχρέωσης κοινοποίησης που προβλέπει το άρθρο 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ²⁵. Προκειμένου να συμβαίνει κάτι τέτοιο θα πρέπει οι απαλλασσόμενες ενισχύσεις – πέραν των ειδικών προϋποθέσεων κάθε προβλεπόμενης κατηγορίας – να πληρούν και ορισμένες συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα : α) πρέπει να μην υπερβαίνουν ορισμένο ποσό (τούτο αφορά στον περιορισμό της έκτασης της δημιουργούμενης νόθευσης του ανταγωνισμού). Τα ποσά για τις προβλεπόμενες ενισχύσεις σε ΜΜΕ δίδονται από τον ακόλουθο πίνακα :

-Πίνακας 1 : Όρια Ενισχύσεων προς ΜΜΕ-

Κατηγορία Ενίσχυσης	Προβλεπόμενο Όριο
Επενδυτικές ενισχύσεις προς ΜΜΕ	7,5 εκατ. ευρώ ανά επιχείρηση και ανά επενδυτικό έργο
Ενισχύσεις για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε ΜΜΕ:	2 εκατ. ευρώ ανά επιχείρηση και ανά έργο
Ενισχύσεις προς ΜΜΕ για συμμετοχή σε εμπορικές εκθέσεις	2 εκατ. ευρώ ανά επιχείρηση, ανά έτος
Ενισχύσεις προς ΜΜΕ για την κάλυψη των δαπανών συνεργασίας που οφείλονται στη συμμετοχή τους σε έργα ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας	2 εκατ. ευρώ ανά επιχείρηση και ανά έργο

β) Οι ενισχύσεις πρέπει να χαρακτηρίζονται ως *διαφανείς*. Ο ΓΑΚ θέτει συγκεκριμένα *μη αποκλειστικά* τεκμήρια διαφάνειας που αφορούν κυρίως στη μορφή της ενίσχυσης (επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις επιτοκίου, δάνεια με επιτόκιο αναφοράς, κ.λπ.)²⁶ και γ) η απαλλασσόμενη ενίσχυση πρέπει να έχει χαρακτήρα *κινήτρου*. Κάτι τέτοιο συμβαίνει όταν ο δικαιούχος έχει υποβάλει γραπτή αίτηση ενίσχυσης στο οικείο κράτος μέλος πριν από την

²³ Βλ. Ανακοίνωση για της προβληματικές επιχειρήσεις, παρ. 104. Για την διαφοροποίηση μεταξύ μεμονωμένων ενισχύσεων (*individual aid*) και καθεστώτων ενισχύσεων (*aid schemes*), βλ. **Κ. ΒΑΚΟΝ**, *European Union Law of State Aid*, ό.π., παρ. 18.09, σελ. 437.

²⁴ *Idem*.

²⁵ Βλ. άρθρο 3 του νέου ΓΑΚ.

²⁶ Βλ. άρθρο 5 του νέου ΓΑΚ.

έναρξη των εργασιών για το έργο ή τη δραστηριότητα²⁷. Επίσης, ο ΓΑΚ προβλέπει κοινές διατάξεις για τον υπολογισμό της έντασης της ενίσχυσης, κανόνες ενάντια στην σώρευση ενισχύσεων, καθώς και κανόνες δημοσιότητας²⁸.

2. – Ειδικότερες κατηγορίες συμβιβάσιμων ενισχύσεων προς τις ΜΜΕ σύμφωνα με τον νέο ΓΑΚ.

Ο ΓΑΚ προβλέπει συγκεκριμένες κατηγορίες ενισχύσεων που αφορούν στις ΜΜΕ και θεωρούνται συμβιβάσιμες προς την ενιαία αγορά. Οι κατηγορίες αυτές δίδονται από τον ακόλουθο πίνακα :

-Πίνακας 2 : ΓΑΚ - Κατηγορίες ενισχύσεων για ΜΜΕ-

Κατηγορία Ενίσχυσης	Διάταξη του ΓΑΚ που την προβλέπει
Επενδυτικές ενισχύσεις προς ΜΜΕ	Άρθρο 17 ΓΑΚ
Ενισχύσεις για συμβουλευτικές υπηρεσίες σε ΜΜΕ	Άρθρο 18 ΓΑΚ
Ενισχύσεις για συμμετοχή ΜΜΕ σε εμπορικές εκθέσεις	Άρθρο 19 ΓΑΚ
Ενισχύσεις για την κάλυψη των δαπανών συνεργασίας των ΜΜΕ που συμμετέχουν σε έργα ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας	Άρθρο 20 ΓΑΚ
Ενισχύσεις για τη χρηματοδότηση επιχειρηματικού κινδύνου	Άρθρο 21 ΓΑΚ ²⁹
Ενισχύσεις για νεοσύστατες επιχειρήσεις	Άρθρο 22 ΓΑΚ
Ενισχύσεις για εναλλακτικές πλατφόρμες διαπραγμάτευσης που ειδικεύονται στις ΜΜΕ	Άρθρο 23 ΓΑΚ
Ενισχύσεις καινοτομίας για ΜΜΕ	Άρθρο 28 ΓΑΚ

3. – Παρακολούθηση των ενισχύσεων

Οι απαλλασσόμενες ενισχύσεις βάσει του ΓΑΚ τίθενται σε καθεστώς διαρκούς παρακολούθησης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή³⁰. Η Επιτροπή, όταν εκτιμά ότι οι γενικές (κοινές) ή οι ειδικές προϋποθέσεις απαλλαγής μιας ενίσχυσης ή ενός καθεστώτος ενισχύσεων δεν πληρούνται (πλέον), μπορεί (αφού δώσει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος την ευκαιρία να διατυπώσει τις απόψεις του) να ανακαλεί ολικά ή μερικά (για ορισμένες ενισχύσεις) το ευεργέτημα της απαλλαγής. Συνεπεία αυτού οι ανακαλούμενες ενισχύσεις πρέπει να

²⁷ Βλ. άρθρο 6 παρ. 1 και 2 του νέου ΓΑΚ.

²⁸ Βλ. άρθρα 7, 8 και 9 του νέου ΓΑΚ.

²⁹ Σημειώνεται πάντως ότι για τα μέτρα που δεν πληρούν τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που θέτει αυτή η διάταξη του ΓΑΚ, η Επιτροπή εφαρμόζει τις αρχές που καθορίζονται στην Ανακοίνωσή της «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προώθηση των επενδύσεων χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου», 2014/C 19/04. Οι ενισχύσεις αυτές υπόκεινται σε μεμονωμένη κοινοποίηση σύμφωνα με το άρθρο 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ, βλ. παρ. 15 των Κατευθυντηρίων Γραμμών.

³⁰ Βλ. κεφ. II, άρθρα 10-12 του ΓΑΚ.

κοινοποιούνται κανονικά. Πάντως, η ανάκληση του ευεργετήματος – για προφανείς λόγους ασφάλειας δικαίου – επενεργεί μόνο *ex nunc*³¹.

δ. Η θέση της ΜΜΕ στην περιφερειακή πολιτική της Ένωσης

Οι ΜΜΕ απολαύουν ενός ειδικού καθεστώτος ευνοϊκής χρηματοδότησης στο πλαίσιο των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων που αφορούν στην περιφερειακή πολιτική της Ένωσης. Προκαταρκτικώς, θα αποσαφηνιστεί η σχέση των νομοθετικών κειμένων μεταξύ τους και στη συνέχεια θα παρουσιαστεί η κατουσίαν ρύθμιση για τις ΜΜΕ στο πλαίσιο των περιφερειακών ενισχύσεων.

1. – Σχέση των εφαρμοστέων ενωσιακών κειμένων μεταξύ τους

Οι περιφερειακές ενισχύσεις ρυθμίζονται από το κεφάλαιο ΙΙΙ, Τμήμα 1, Υποτμήμα Α' του ΓΑΚ³² και από την Ανακοίνωση της Επιτροπής «Κατευθυντήριες γραμμές για τις ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα 2014-2020» (εφεξής : «Ανακοίνωση για τις περιφερειακές ενισχύσεις»)³³. Πέραν της διαφοροποίησης των δύο κειμένων ως θετικού δικαίου του πρώτου και ηπίου δικαίου (*soft law*) του δεύτερου³⁴, τα χαρακτηρίζει σχέση *επικουρικής εφαρμογής* : οι περιφερειακές ενισχύσεις που εντάσσονται στο ρυθμιστικό πεδίο του ΓΑΚ απαλλάσσονται κοινοποίησης, ενώ αντίθετα οι υπόλοιπες περιφερειακές ενισχύσεις – είτε πρόκειται για καθεστώτα ενισχύσεων, είτε για μεμονωμένες (*ad hoc*) ενισχύσεις – είναι κοινοποιήσιμες (*notifiable*) και επί της ουσιαστικής αξιολόγησης του συμβιβασμού χαρακτήρα τους από την Επιτροπή εφαρμόζονται οι αυτοδεσμευτικοί κανόνες της Ανακοίνωσης για τις περιφερειακές ενισχύσεις³⁵.

2. – Κατουσίαν ρύθμιση

Καταρχάς, σε ότι αφορά στις περιφερειακές επενδυτικές ενισχύσεις που θεωρούνται συμβιβάσιμες βάσει του άρθρου 107 παρ. 3 στοιχ. γ), εν αντιθέσει προς αυτές που βασίζονται στο άρθρο 107 παρ. 3 στοιχ. α)³⁶, οι ενισχύσεις μπορούν να χορηγούνται σε ΜΜΕ για οποιαδήποτε μορφή αρχικής επένδυσης. Απεναντίας, οι ενισχύσεις σε μεγάλες επιχειρήσεις χορηγούνται μόνο για αρχική επένδυση για νέα οικονομική δραστηριότητα στη συγκεκριμένη

³¹ Βλ. και Γ. ΚΑΡΥΔΗ, «Παράνομες κρατικές ενισχύσεις και έννομη προστασία των ενδιαφερόμενων τρίτων», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013, σελ. 53.

³² Βλ. άρθρα 13-16.

³³ 2013/C 209/01

³⁴ Είναι σαφές εκ του χαρακτήρα του ως κειμένου ηπίου δικαίου (πρβλ. άρθρο 109 ΣΛΕΕ) ότι η Ανακοίνωση δεν θα ήταν δυνατό να εισάγει εξαίρεση από την θεσπιζόμενη από το άρθρο 108 παρ.3 ΣΛΕΕ υποχρέωση κοινοποίησης και αναστολής (*standstill*). Γενικά για τη θέση του ηπίου δικαίου στην ενωσιακή δικαιοταξία, βλ. Κ.Α. ΣΤΕΦΑΝΟΥ, «Το Νομικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 88-90 και Ρ.-Ε. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, «Το ήπιο δίκαιο στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012.

³⁵ Βλ. Ανακοίνωση για τις περιφερειακές ενισχύσεις, παρ. 21-22.

³⁶ Η πρακτική διαφορά συνίσταται στο ότι στις περιοχές που εντάσσονται στην διάταξη του άρθρου 107 παρ. 3 στοιχ. α) επιτρέπονται, κατά κανόνα, μεγαλύτερες εντάσεις ενίσχυσης.

περιοχή³⁷. Αντίστοιχο κανόνα περιλαμβάνει και η Ανακοίνωση για τις περιφερειακές ενισχύσεις³⁸. Περαιτέρω, σημειώνεται ότι ο ΓΑΚ περιέχει ευνοϊκή ρύθμιση υπέρ των ΜΜΕ σχετικά με την περίοδο υποχρεωτικής διατήρησης (*lock-up*) της ενισχυόμενης επένδυσης (3 έτη αντί για 5 που ισχύει για τις μεγάλες επιχειρήσεις)³⁹.

Βασικό στοιχείο της ευνοϊκής μεταχείρισης των περιφερειακών ενισχύσεων σε ΜΜΕ είναι το γεγονός ότι οι τελευταίες μπορούν να απολαύουν υψηλότερων εντάσεων ενίσχυσης συγκριτικά με τις μεγάλες επιχειρήσεις. Πράγματι, βάσει της Ανακοίνωσης για τις περιφερειακές ενισχύσεις, οι μέγιστες προβλεπόμενες εντάσεις ενίσχυσης⁴⁰ μπορεί να αυξηθούν κατά έως και 20 ποσοστιαίες μονάδες για μικρές επιχειρήσεις ή έως και 10 ποσοστιαίες μονάδες για μεσαίες επιχειρήσεις, με εξαίρεση τις ενισχύσεις για μεγάλα επενδυτικά σχέδια⁴¹. Περαιτέρω, οι περιφερειακές ενισχύσεις λειτουργίας μπορούν να θεωρηθούν συμβατές εφόσον στοχεύουν στον μετριασμό ορισμένων ειδικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι ΜΜΕ σε ιδιαίτερα μειονεκτούσες περιοχές που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107 παράγραφος 3 στοιχείο α) ΣΛΕΕ⁴². Τέλος επισημαίνεται ότι κατά την αίτησή τους για χρηματοδότηση οι ΜΜΕ δεν είναι υποχρεωμένες να τεκμηριώνουν⁴³ με στοιχεία το επονομαζόμενο *αντιπαράδειγμα*⁴⁴. Η αποδεικτική αυτή διευκόλυνση λειτουργεί – μερικώς τουλάχιστον – ως *οιονεί αμάχητο τεκμήριο* περί του χαρακτήρα κινήτρου των περιφερειακών ενισχύσεων υπέρ των ΜΜΕ.

3. – Η «μεταφορά» στην εσωτερική έννομη τάξη και το ζήτημα της χρονικής «υστέρησης».

Οι εθνικοί περιφερειακοί χάρτες ενισχύσεων εγκρίνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁴⁵. Ο Ο ισχύον περιφερειακός χάρτης αναγνωρίζει, σε εκτέλεση και των προαναφερθεισών προβλέψεων των Κατευθυντηρίων Γραμμών, ότι οι ΜΜΕ είναι δυνατό να ενισχύονται με αυξημένες εντάσεις ενισχύσεως, ανεξαρτήτως ενισχυόμενης περιοχής και νομικής βάσης [δηλαδή άρθρο 107 παρ. 3 στοιχ. α) ΣΛΕΕ ή άρθρο 107 παρ. 3 στοιχ. γ) ΣΛΕΕ]⁴⁶. Στο πλαίσιο αυτών εκδίδονται από την Ελληνική Πολιτεία οι κατά καιρούς επενδυτικοί νόμοι. Ο νέος επενδυτικός νόμος βρίσκεται την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές υπό διαβούλευση⁴⁷, ενώ ο ισχύον επενδυτικός νόμος⁴⁸ έχει εκδοθεί στο πλαίσιο του Ελληνικού

³⁷ Βλ. άρθρο 14 παρ. 3 του ΓΑΚ.

³⁸ Βλ. παρ. 14-15 της Ανακοίνωσης.

³⁹ Βλ. άρθρο 14 παρ. 5 του ΓΑΚ.

⁴⁰ Βλ. υποενότητες 5.4.1 και 5.4.2 της Ανακοίνωσης για τις περιφερειακές ενισχύσεις.

⁴¹ Βλ. υπό 5.4.3, παρ. 177 της Ανακοίνωσης για τις περιφερειακές ενισχύσεις.

⁴² Βλ. παρ. 16 της Ανακοίνωσης για τις περιφερειακές ενισχύσεις.

⁴³ Βλ. παρ. 66-67 της Ανακοίνωσης για τις περιφερειακές ενισχύσεις.

⁴⁴ Πρόκειται για την εξέταση του τι θα συνέβαινε ένα δεν χορηγούνταν η αιτούμενη ενίσχυση. Σύμφωνα με την παρ. 61 της Ανακοίνωσης : «*Η ύπαρξη κινήτρων μπορεί να αποδειχθεί με βάση δύο σενάρια:*

α) Η ενίσχυση παρέχει κίνητρο για τη λήψη θετικής απόφασης όσον αφορά την πραγματοποίηση της επένδυσης, διότι μια επένδυση, που σε διαφορετική περίπτωση δεν θα ήταν επαρκώς κερδοφόρα για τον δικαιούχο, μπορεί πλέον να πραγματοποιηθεί στην οικεία περιοχή (σενάριο 1, απόφαση σχετικά με την πραγματοποίηση επένδυσης) ή

β) Η ενίσχυση παρέχει κίνητρο για την πραγματοποίηση μιας προγραμματιζόμενης επένδυσης στην οικεία περιοχή αντί σε άλλη, διότι με αυτήν αντισταθμίζονται τα καθαρά μειονεκτήματα και το καθαρό κόστος που συνεπάγεται η πραγματοποίηση επένδυσης στην οικεία περιοχή (σενάριο 2, απόφαση σχετικά με την τοποθεσία).»

⁴⁵ Για την Ελλάδα, βλ. Κρατική Ενίσχυση SA 38450 (2014/N) – Ελλάδα, Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων 2014-2020, Βρυξέλλες 7.5.2014 C(2014) 2642 final.

⁴⁶ Ο.π. υπό 2.4, παρ. 11 και υπό 3.3, παρ. 24.

⁴⁷ Η διαβούλευση αυτή θα είναι ανοικτή μέχρι τις 24.9.2015, βλ. σχετικώς την ηλεκτρονική διεύθυνση της Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων σε <https://www.ependyseis.gr/>

Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων 2007-2013⁴⁹. Οι ισχύουσες εντάσεις ενίσχυσης ανά γεωγραφική περιοχή της χώρας εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα με επισημάνση των αυξημένων εντάσεων που ισχύουν για τις ΜΜΕ⁵⁰.

-Πίνακας 3 : Ισχύουσες εντάσεις περιφερειακών ενισχύσεων-

Περιφέρειες	Νομοί	ΑΕΠ 2007 (Μεσ. Όρος χ%)	Ζώνες	Όρια Εγκεκρι μένου ΧΠΕ	Ποσοστά ενίσχυσης		
					Μεγάλες Επιχ/σεις	Μεσαίες Επιχ/σεις	Μικρές & Πολύ Μικρ.
Νότιο Αιγαίο	Κυκλάδων	114,66	Γ	15%	15%	25%	35%
	Δωδεκανήσου	102,69	Γ	15%	15%	25%	35%
Στερεά Ελλάδα	Φθιώτιδος	84,05	Β	15%	15%	25%	35%
	Φωκίδος	75,54	Β	20%	20%	30%	40%
	Ευβοίας	81,79	Β	15%	20%	25%	35%
	Βοιωτίας	148,17	Α	15%	15%	20%	25%
	Ευρυτανίας	53,45	Γ	20%	15%	30%	40%
Κεντρική Μακεδονία	Θεσσαλονίκης	85,56	Β	30%	30%	35%	40%
	Χαλκιδικής	78,66	Β	30%	30%	35%	40%
	Κιλκίς	79,31	Γ	30%	30%	40%	50%
	Πέλλας	64,66	Γ	30%	30%	40%	50%
	Ημαθίας	71,55	Γ	30%	30%	40%	50%
	Πιερίας	64,44	Γ	30%	30%	40%	50%
	Σερρών	56,47	Γ	30%	30%	40%	50%
Δυτική Μακεδονία	Γρεβενών	64,44	Γ	30%	30%	40%	50%
	Κοζάνης	92,78	Β	30%	30%	35%	40%
	Φλώρινας	73,60	Γ	30%	30%	40%	50%
	Καστοριάς	68,00	Γ	30%	30%	40%	50%
Αττική	Αττικής	134,48	Α	20%	15%	20%	25%
Θεσσαλία	Λάρισας	76,51	Β	30%	30%	35%	40%
	Μαγνησίας	87,72	Β	30%	30%	35%	40%
	Καρδίτσας	54,42	Γ	30%	30%	40%	50%
	Τρικάλων	61,75	Γ	30%	30%	40%	50%
Ιόνια	Κέρκυρας	74,78	Γ	30%	30%	40%	50%
	Λευκάδας	74,68	Γ	30%	30%	40%	50%
	Κεφαλληνίας	91,16	Γ	30%	30%	40%	50%
	Ζακύνθου	101,62	Γ	30%	30%	40%	50%
Κρήτη	Ηρακλείου	92,67	Β	30%	30%	35%	40%
	Χανίων	91,70	Β	30%	30%	35%	40%
	Λασιθίου	94,61	Β	30%	30%	35%	40%
	Ρεθύμνης	82,22	Β	30%	30%	35%	40%
Πελοπόννησος	Λακωνίας	65,63	Γ	30%	30%	40%	50%
	Μεσσηνίας	67,67	Γ	30%	30%	40%	50%
	Κορινθίας	106,36	Β	30%	30%	35%	40%

⁴⁸ Βλ. ν. 3908/2011, ΦΕΚ Α'8/2011, όπως έχει κατά καιρούς τροποποιηθεί.

⁴⁹ Βλ. Κρατική ενίσχυση Ν 408/2006 – Ελλάδα, Χάρτης περιφερειακών ενισχύσεων, 2007-2013, Βρυξέλλες, 31.VIII.2006, Ε(2006) 3867 τελικό.

⁵⁰ Βλ. άρθρο 5 παρ. 5 του ν. 3908/2011. Σημειώνεται ότι στα επενδυτικά σχέδια του τομέα μεταφορών και σε εκείνα που υπερβαίνουν τα είκοσι εκατομμύρια (20.000.000) ευρώ δεν παρέχονται οι προσαυξήσεις των ποσοστών ενίσχυσης που χορηγούνται στις Μικρές και Μεσαίες επιχειρήσεις, βλ. άρθρο 5 παρ. 9 του ν. 3908/2011.

	Αρκαδίας	98,06	B	30%	30%	35%	40%
	Αργολίδας	78,99	B	30%	30%	35%	40%
Βόρ. Αιγαίο	Λέσβου	71,88	Γ	30%	30%	40%	50%
	Χίου	85,45	Γ	30%	30%	40%	50%
	Σάμου	72,95	Γ	30%	30%	40%	50%
Ανατ. Μακεδονία -	Καβάλας	76,19	Γ	40%	40%	45%	50%
	Ξάνθης	64,98	Γ	40%	40%	45%	50%
	Ροδόπης	57,54	Γ	40%	40%	45%	50%
	Δράμας	63,15	Γ	40%	40%	45%	50%
	Έβρου	69,18	Γ	40%	40%	45%	50%
Ήπειρος	Ιωαννίνων	78,66	Γ	40%	40%	45%	50%
	Άρτας	61,64	Γ	40%	40%	45%	50%
	Πρέβεζας	71,23	Γ	40%	40%	45%	50%
	Θεσπρωτίας	75,22	Γ	40%	40%	45%	50%
Δυτική Ελλάδα	Αχαΐας	77,48	Γ	40%	40%	45%	50%
	Αιτ/νίας	60,24	Γ	40%	40%	45%	50%
	Ηλείας	52,26	Γ	40%	40%	45%	50%

Στην πραγματικότητα των περιφερειακών ενισχύσεων παρατηρείται ένα φαινόμενο *χρονικής υστέρησης*. Έτσι, υπάρχουν ακόμη έργα που δεν έχουν ολοκληρωθεί και διέπονται από το καθεστώς του προηγούμενου επενδυτικού νόμου⁵¹. Τούτο οφείλεται κυρίως στη καθυστέρηση ολοκλήρωσης των έργων λόγω δυσκολιών στην εξεύρεση της ίδιας συμμετοχής και της κρατικής χρηματοδότησης, κάτι που οξύνθηκε λόγω της οικονομικής κρίσης⁵² ή για ορισμένα έργα (λ.χ. Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας) και σε διοικητικές / αδειοδοτικές δυσκολίες. Η διοίκηση συνεπώς χορηγεί κατά καιρούς παρατάσεις για την ολοκλήρωση των έργων και την αποπληρωμή των ενισχύσεων⁵³.

III. Συμπεράσματα

Το ενωσιακό πλαίσιο περί ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων δεν ρυθμίζει ειδικά τις κρατικές χρηματοδοτήσεις της οικογενειακής επιχείρησης. Το πράττει όμως *έμμεσα*, μέσω της ρύθμισης των *Μεσαίων και Μικρών Επιχειρήσεων* (ΜΜΕ). Γενικώς, οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν, βάσει του ενωσιακού και του εθνικού εκτελεστικού νομικού πλαισίου, να απολαμβάνουν *υψηλότερες εντάσεις* ενισχύσεων από τις μεγάλες επιχειρήσεις. Σημαντικό εργαλείο από το οποίο θα μπορούσε να ωφεληθεί η οικογενειακή επιχείρηση είναι αυτό των περιφερειακών ενισχύσεων. Δυστυχώς όμως, λόγω της κρίσης το πλαίσιο αυτό παρουσιάζει σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση και χρήζει στην ουσία επανεκκίνησης, αν και πρέπει να ομολογηθεί ότι κάτι τέτοιο δεν παρουσιάζει κυρίως νομικά (παρά την πολυνομία και τις αλληλεπικαλυπτόμενες ή αλληλοσυγκρουόμενες διατάξεις), αλλά κυρίως πραγματικά προβλήματα – την εξεύρεση δηλαδή των αναγκαίων – κυρίως – κρατικών πόρων.

⁵¹ Βλ. ν. 3299/2004, όπως έχει πολλάκις τροποποιηθεί και ισχύει. Το κωδικοποιημένο κείμενο διαθέσιμο στην προαναφερθείσα ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων.

⁵² Βλ. άρθρο 24 του ν. 4146/2013 (ΦΕΚ Α' 90/2013) όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 4242/2014 (ΦΕΚ Α' 50/2014).

⁵³ Βλ. πρόσφατα ΥΑ αρ. 79271/24-7-2015 διαθέσιμη στην προαναφερθείσα ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων.